

Jeskyně Prachovských skal

Roman Mlejnek, Vratislav Ouhrabka

Prachovské skály jsou jedním z nejtypičtějších území budovaných kvádrovými pískovci svrchno-křídového stáří (svrchní turon – coniak) v České republice. Geomorfologická pozice vyzdvížené tabulové plošiny, víceméně pravidelně rozpukané, místy prostoupené tělesy neovulkanitů umožnila vznik rozsáhlého a značně členitého skalního města s řadou jevů charakteristických pro tzv. pískovcový pseudokras. K nejzajímavějším pseudokrasovým jevům patří bezesporu přirozené podzemní dutiny – jeskyně (propasti).

Jeskyně v hledáčku archeologů turistů a speleologů

Z hlediska počtu či délky jednotlivých pseudokrasových jeskyní zůstávají Prachovské skály ve srovnání s ostatními oblastmi křídových kvádrových pískovců zdánlivě málo významné (např. v Adršpašsko-teplických skalách je evidováno řádově 100 objektů výjimečně až kilometrové délky). Na druhou stranu díky poměrně snadné dostupnosti oblasti se jeskyně Prachovských skal staly objekty významnými zejména ve spojitosti s archeologií nebo turismem. Jsou však i neoddelitelně spjaté se speleologickou historií. Není bez zajímavosti, že např. Lachmanova jeskyně se objevuje již na prvním plánu Prachovských skal z roku 1880. Jeskyni si všímají i horolezci (např. JANEBA 1934; KOŤÁTKO 1977) a dobové pohlednice z přelomu 19. a 20. století často zachycují části Babince a Americké sluje s vchody do suťové jeskyně Kladivo. Podzemí Prachovských skal neopomínají ani turistické mapy. Jeskyně Strážce valů, Bratrská modlitebna, Kladivo a Lachmanova jsou společně s turistickými cestami na mapách vyznačeny zcela přesně.

Historie dokumentace

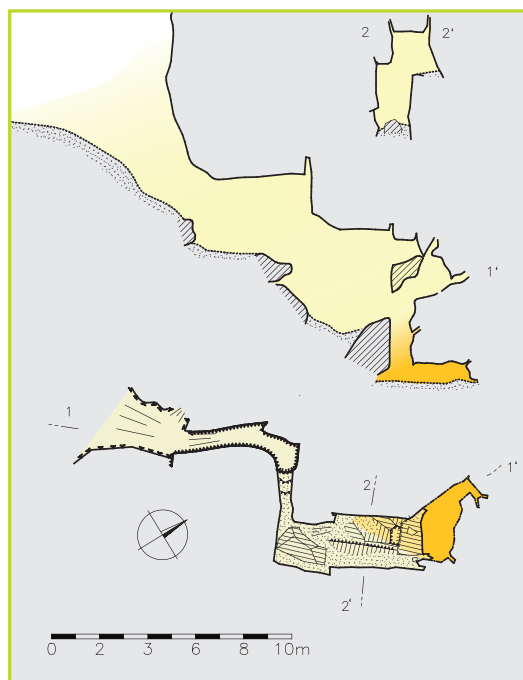
Jednoznačně nejznámější jeskyní Prachovských skal je dobře skrytá Lachmanova jeskyně, nacházející se v divoké rokli Babinec. Ve své práci ji pravděpodobně prvně popisuje BAUŠE¹ (1885), dále SMOLAŘ (1906), NOVÁK (1914) a KAMENICKÝ (1921). Z dalších významných lokalit je nutné vzpomenout např. i jeskyni Strážce valů, která se díky archeologickým výzkumům TURKA (1946) stala pravděpodobně první jeskyní Prachovských skal

Hadí jeskyně – symbol slunce a hada v centrální části jeskyně

Foto Roman Mlejnek

¹ Nadšený propagátor přírodních věd a přispěvatel do *Ottova slovníku naučného* Bohumil Bauše již v roce 1885 na základě průzkumu Prachovských skal publikoval: „Babinec u Lachmanovy jeskyně, to jsou zříceniny a řitící se balvany a zase kolmé stěny místy štíhlými smrky kryté, plné slují a jeskyň, z nichž jedna, poznamenaná letopočtem 1715, sloužila za útulek v dobách válečných, a r. 1848 jakýs poustevník zde třeštil, nábožensky na duchu pomatený, po němž jeskyně jméno podržela.“

Puklinovo-rozsedlinová jeskyně Na Svinčici
(hloubka 15,5 m)

Kreslil Vratislav Ouhrabka

s publikovanou mapou. Později se dokumentaci jeskyní zabývá například BALATKA (1984) a zejména pak VÍTEK (1980a). Ten ve své práci zveřejňuje osm plánků jeskyní a podrobněji popisuje pseudokrasové makro-, mezo- i mikroformy celého území. Výčet doplňuje ŠKVOR (1982, 1984), který publikuje dalších šest ná-kresů jeskyní. V letech 1988–1990 se jesky-ním Prachovských skal věnují členové speleo-logické organizace Trias Pardubice, působící pod Českou speleologickou společností. Vý-sledkem je podrobná dokumentace šesti jes-ky-ní (VACEK 1991) v oblasti Pařezských vrchů, okolí hradu Pařez a severní části rokle Lahole. Ačkoliv se v tomto případě jedná pouze o nepublikovaný rukopis, byly vyhotoveny velice kvalitní evidenční listy, kde u každého objektu byla mj. pořízena fotografie vchodo-vé části a zakreslení jeskyně na mapy v mě-řítku 1 : 10 000.

Zatím posledním výzkumem je speleo-logická a biospeleologická dokumentace prováděná Správou jeskyní České republiky v roce 2006 a 2007. Během průzkumu bylo postupně zmapováno 35 nových, v literatu-ře doposud neevidovaných, jeskyní (MLEJNEK & OUHRABKA 2011).

Souhrnná evidence

Cílem pracovníků Správy jeskyní ČR bylo především shrnutí všech poznatků o jesky-ních daného území. Vedle dokumentace nově objevených objektů bylo především nutné znovu vyhledat a přesně lokalizovat i ty staré, mnohdy již téměř zapomenuté a v nepřehledném terénu často přehlížené jeskyně. Výsledkem byla registrace 57 jes-ky-ní (stav k 30. 6. 2007). V Prachovských skalách se většinou jedná o rozsahem men-ší podzemní prostory. Pouze dvanáct jesky-ní dosahuje délky více jak 20 m. Jedná se především o systém Hadí jeskyně (46 m), Pařezskou jeskyni (34 m) a Bratrskou mod-litebnu (31 m). Typickou propastí, kde jed-noznačně převládá vertikální rozměr nad horizontálním, je 8 m hluboká Hadí stud-na. Hloubkou ji překonává pouze jeskyně Na Svinčici (15,5 m), kterou však tvoří ně-kolika vertikálními stupni rozdělená 29 m dlouhá puklinová chodba. Největší výškové rozpětí (denivelace), 17 m, je pak u Lachma-novy jeskyně.

Z hlediska morfologické a genetické ty-pizace pseudokrasu (VÍTEK 1980b, 1981) pa-trí největší počet jeskyní Prachovských skal do skupiny suťových, kterých registrujeme celkem čtrnáct. Připočítáme-li další kombi-nace, na nichž se blokové sítě rovněž podí-lejí, zvýší se jejich počet na celkových dvacet sedm. Typickou suťovou jeskyní je např. Kladívo nebo Plující kámen. Dalším rozšířeným typem jsou jeskyně puklinové a rozsedlino-vé, kterých se v oblasti nachází dvanáct. Pří-kladem jeskyně puklinové je Kasička, rozsed-linové Dlouhý tunel. Není bez zajímavosti, že rozsedlinový a puklinový typ jeskyní v kombi-naci s dalšími typy se podílely na vzniku celkem 39 jeskyní. Naopak malý počet je vrstevních jeskyní a jeskynních výklenků. Ty-picky vrstevními jeskyněmi jsou v Prachov-ských skalách pouhé tři objekty (např. Brýle), jeskynní výklenek je zdokumentován pouze jediný (jeskyně Strážce valů).

Při speleologickém průzkumu v letech 2006 a 2007 byla pozornost věnována i ko-řenovým útvarům, které byly zakreslovány jak samostatně, tak byly situovány v rámci jednotlivých map jeskyní (MLEJNEK 2011). Některé jeskyně (např. Trpasličí sluj, Malé okno, Čtyřvchodová sluj, Sluj nad Velkým kořáním, Malá prolézačka) byly registrovány

přesto, že jsou relativně malých rozměrů. Je-jich význam však spočívá právě v nálezech kořenových útvarů.

Autoři pracují na Správě jeskyní ČR

LITERATURA

BALATKA B. (1984): Prachovské skály. Lidé a Země 1 (33): 13-16. Praha. – BAUŠE B. (1885): Skály Prachovské. Tiskem a nákladem F. Šimáčka, 38 s. Praha. – HAKEN J. (1922): Historicko-archeologická črta. In: Všeťečka & Jakub: Průvodce Jičínskem a Prachovskými ska-lami, 62-79. Jičín. – HAKEN J. (1941): Lid polí popelníkových v Prachovských skalách. Sborník Musejního spolku v Jičíně 7, 11-22. Jičín. – JA-NEBA J. (1934): Horolezecká cvičení v Prachov-ských skalách. 163 s. Praha. – KAMENICKÝ J. (1921): Českým rájem. Nakladatelství P. Körb-ra, 61 s. Praha. – KOŤÁTKO Z. (1977): Prachov-ské skály. In: Janků J. a kol.: Pískovcové skály v Čechách (horolezecký průvodce 1 – Český ráj), 297-380. Praha. – MLEJNEK R. (2011): Biospeleologický průzkum Prachovských skal zaměřený na dokumentaci kořenových útva-rů a průzkum členovců (Arthropoda). In: Jenč P. & Šoltysová L. (eds.): Pískovcový fenomén Českého ráje 2. – MLEJNEK R. & OUHRABKA V. (2011): Jeskyně v kvádrových pískovcích Pra-chovských skal. In: Jenč P. & Šoltysová L. (eds.): Pískovcový fenomén Českého ráje 2. – NOVÁK V. J. (1914): O formách kvádrových pískovců v Čechách. Rozpravy České akademie, II. tř. 23, č. 19, 1-26. Praha. – SMOLAŘ G. (1906): Pra-chovské skály. Nákladem P. Körbra, 73 s. Praha. – ŠKVOR J. (1982): Makrorelief a mezorelief Prachovských skal. Acta universitatis Carolinae geographica XVII, č. 1, 61-79. Praha. – ŠKVOR J. (1984): Pseudokrasové jeskyně v Pra-chovských skalách. Československý kras 34, 122. Praha. – TUREK R. (1946): Prachovské skály na úsvitě dějin. Výzkum hradiště a pohřebišť z VI.–X. věku. Klub Čs. turistů, 178 s. Praha. – VACEK J. (1991): Zpráva o speleologickém průzkumu SPR Prachovské skály v letech 1988 – 1990. Manuskript, Hradec Králové. – VÍTEK J. (1980a): Pseudokrasové tvary v Prachovských skalách. Československý kras 31, 45-56. Pra-ha. – VÍTEK J. (1980b): Typy pseudokrasových jeskyní v ČSR. Československý kras 30 (1978), 17-28. Praha. – VÍTEK J. (1981): Morfogene-tická typizace pseudokrasu v Československu. Sborník ČSGS 86/3, 153-156. Praha.

SUMMARY

Mlejnek R. & Ouhrabka V.: Caves in the Prachovské skály Rocks

The Prachovské skály Rocks (a geomorphological unit within the Jičín Hills) is a typical sandstone rock-pillar formation. In 2006–2007, the Cave

Administration of the Czech Republic's staffs assessed and reviewed available information on caves located in the region. During surface speleological and biospeleological surveys, 35 new caves were discovered and documented there. As of June 30, 2007, 57 caves were registered in the Prachovské skály Rocks, reaching from 3 to 46 meters in length. The highest denivelation (the difference in level/depth between two parts of a cave, usually the highest and lowest known point) is 17 meters. In the southern part of the area, there are mostly broken caves, while in other parts fissure caves dominate.